

skabernes Selskab. Ved sin død var han dets ældste udenlandske medlem. I efteråret 1924 holdt han ved Københavns universitet en række stærkt besøgte forelæsninger over samme emne som *Die Idee der Staatsräson*. Af danske historikere stod Aage Friis ham personligt nær og ydede ham og hans familie en meget påskønnet hjælp under den 2. verdenskrigs »hungerblokade«.

Læseren af M.s værker og den, der har haft den lykke at komme i personlig berøring med ham, vil i dyb taknemmelighed bevare et uudsletteligt indtryk af en rigt begavet, ædel forskerpersonlighed, hos hvem man næsten kunde finde svar på hvilket som helst historisk spørgsmål: En personlighed, der var sig den livets igennem fortsatte kamp med egne ufuldkommenheder bevidst, men også — jeg citerer en udtalelse af M. ved hans 70-årsdag — indstillet på at tvinge det levende øjeblikks Proteus til at yde sit højeste.

Holger Hjelholt.

Med værket *Danske Middelalderlige Regnskaber 1. Række 1. Bind. Hof og Centralstyre* (1. Halvbind 1944, 2. Halvbind 1953) har Selskabet for Udgivelse af Kilder til dansk Historie indledet en ny værdifuld række af sine publikationer. Selskabet havde allerede i en halv snes år haft udgivelsen af de middelalderlige regnskaber under overvejelse, da man i 1941 overdrog arbejdet hermed til Georg Galster. Dog er de ældste kongelige regnskaber, Christopher af Bayers kammermester Christopher Parsbergs, udgivne af William Christensen, som tidligere havde taget afskrift heraf; overhovedet har dr. Christensen med sin overordentlige sagkundskab lige til sin død været i høj grad virksom ved værkets udarbejdelse. Materialet til 1. række, omfattende hof og centralstyre, anses for så vidt muligt at være udtømt med det foreliggende bind, som altså ikke vil få nogen efterfølger — medmindre man kunde tænke sig at lade de øvrige regnskaber, f. eks. byfoged-, ekstraskatte-, toldregnskaber o. l. før 1536, udgøre et 2. bind? — 2. række er bestemt til udgivelse af de ældste lensregnskaber.

Allerede et blik på indholdsfortegnelsen for 1. halvbind, indeholdende kongens og dronningens regnskaber, vil give et indtryk af akternes fragmentariske karakter. En række regnskaber over middelalderens centraladministration er det danske rigsarkiv langt fra at kunne opvise, højst stumper og stykker af sådanne. Af egentlige hofholdnings- og omslagsregnskaber er ganske få be-

varede. Selve regnskaberne er trykt tidligere i Danske Magazin og Joh. Grundtvigs Meddelelser fra Rentekammerarchivet og folgelig ikke medtagne; dog er der givet fortegnelser over varianter i læsemåden, og forskellige med regnskaberne sammenhørende bilag og oplysninger, som ikke findes hos Grundtvig, er aftrykte. I øvrigt er stoffet spredt og mangfoldigt, hvorfor et indsamlingsarbejde, der er foretaget med stor flid og grundighed, har været nødvendigt; det er dog lettet ved, at rigsarkivet i alt væsentligt har samlet de pågældende arkivalier i enkelte pakker eller læg, som er registrerede i registranten over de ældste regnskaber (nr. 108a). Man er taknemmelig for, at de enkelte »regnskaber« i f. eks. pakken »Adskillige Stykker kgl. Indtægtsregnskaber« er forsynede med titler i overensstemmelse med de gamle indholdsangivelser, så at nævnte pakke ses at indeholde bl. a. »Sangeres Sold 1519«, »Priser m. m. (1523?)«, »Indkøb i Antwerpen«, »Baadesild fra Møn« o. s. v. Et betydeligt antal stammer desuden fra Danske kancelli, hvor sagerne er samlede under rubrikken »Diverse«; disse er i udgaven ligeledes specificerede med anvendelse af de gamle indholdsangivelser. Vi finder her eksempelvis »Skibet 'Engelen', Mandskabsliste«, »Afladspenge 1511«, »Uddeling af Tøj og Sko. 1513«, »Fortegnelse over, hvad Syberich har leveret Hr. Carolus i Sølvkamret 1521« o. s. v. Som man vil se, har udgaven, og med rette, ud over regnskaber i egentlig forstand medtaget lister og optegnelser af beslægtet indhold. Ved forskningen af det meget heterogene stof vil der kunne kastes strejflys over vidt forskellige forhold, her skal kun nævnes skibsbygningen, og for prisernes historie vil bogen være en guldgrube.

Allerede tidligere er forøvrigt en del af akterne i utrykt tilstand benyttede af forskerne, således af William Christensen i »Dansk Statsforvaltning i det 15. Århundrede« (1903) og af Erik Arup i afhandlingen »Den finansielle side af erhvervelsen af hertugdømmerne 1460-1487« (Hist. Tidsskrift 7. r. IV 1902-04). En historiker af en ganske anden type, samleren Klevenfeldt, har endvidere på sin egen snurrige manér haft fornøjelse af de parbergske regnskaber, af hvilke han har gjort uddrag, som i mangel af originalen er medtagne i den foreliggende udgave. Vi hører røsten fra det 18. århundrede anbefale kildestudiet, også af disse uanselige papirer, hvis »Krage-Tæer hafve sat Rynker paa den gode Hvitfelts Næse«, hvorimod »vores store Gram« har forstået denne sag bedre. Man vil herved, fortsætter Klevenfeldt, foruden andre oplysninger om flåde og hofstat m. v. finde sådanne småtræk om Christopher af Bajern, som at han holdt af dansk frugt, navnlig pærer, og at han havde for skik at bade sig — »maaskee

var det en bayersk Skick« synes ham at være den rimeligste forklaring på dette fænomen.

Bogens 2. halvbind indeholder de for hertug Frederik aflagte regnskaber. Det må anses for overmåde heldigt, at selskabet besluttede sig til at medtage disse, som udgør en sammenhængende række 1488-1512 og alene fylder s. 273-706 af det samlede værk. Det er en selvfølge, at dette, såvidt ses, hidtil ubenyttede stof vil være af stor værdi for kendskabet til hertug Frederiks styre og til forskellige indre forhold i hertugdømmerne. Forhåbentlig vil man også i fortsættelsen af regnskaberne udgivelse medtage det sonderjydske stof.

Værket udgør et særdeles godt stykke udgiverarbejde, som ingenlunde har været uden vanskeligheder både med hensyn til samling af materiale og læsning af tekster. Foran hvert af regnskaberne, der er opført i kronologisk orden, er givet oplysninger om håndskriftets udseende, gamle signaturer o. l., også undertiden meddelelser, der kan gøre det ud for kommentarer til regnskabets indhold. Fortræffelige navne- og sagregistre samt, særlig påskønnelsesværdige, registre over mønt, mål og vægt afslutter det smukke værk, der lover godt for selskabets fortsatte arbejde med de danske middelalderlige regnskaber.

Johanne Skovgaard.

Med *Prisonen, danske og norske krigsfanger i England 1807—1814* (Kbh. 1953, 233 s.) har professor Carl Roos givet den så vidt vides første udførligere behandling af et ikke uvigtigt historisk emne. I løbet af krigen 1807—14 sad adskillige tusind danske og norske søfolk fra marinen, koffardiflåden og kaperne, nogle landmilitære og enkelte civilister i engelsk fangenskab. Officerer af sø- og landetaten og fra handelsskibene samt civile blev normalt anbragt på æresord i «åben landprison», hvor de nød en vis frihed; de ikke-privilegerede fanger og de der skulde straffes var indespærret i «lukket landprison» under militær bevogtning eller på fængeskibe, forankret langs Englands sydkyst. Det er forholdene på skibene, der omtales hyppigst i kilderne, og som bogen især beskæftiger sig med. Blandt fangerne dér var en af forf.s slægtninge Jens Krog, understyrmand på en dansk brig, som blev opbragt af englænderne umiddelbart før krigen 1807 brød ud. Hans dagbog fra syv års fangenskab har givet forf. den første tilskyndelse til hans arbejde.

Forf. bygger hovedsagelig på ikke-engelske kilder: fangernes dagbøger og erindringer, breve og aktstykker i danske arkiver og